

УДК 330.3: 336.7

INNOVATIVE FINANCIAL INSTRUMENTS FOR THE FORMATION OF INVESTMENT RESOURCES IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE

ІННОВАЦІЙНІ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

Mykhailov A.M./ Михайлов А.М.

Dr. of Economics., Assoc. Prof. / д.е.н., доц.

ORCID: 0000-0003-0872-2334

Mykhailova L.I./ Михайлова Л.І.

Dr. of Economics., Prof. / д.е.н., проф.

ORCID: 0000-0003-2628-5094

Sumy National Agricultural University, Sumy, H. Kondrateva 160, 40021

Сумський національний аграрний університет, Суми, вул. Г. Кондратьєва 160, 40021

Анотація. Оцінено практику використання різних фінансових інструментів в системі формування інвестиційних ресурсів аграрного сектора України. Виявлено, що найбільшого поширення в останні роки серед внутрішніх фінансових інструментів отримали: банківське кредитування, серед якого виділяють агрострахування, авальовані векселі, кредитування в розрізі програмних продуктів; форвардні закупівлі; аграрні розписки та лізингові послуги. Доводиться, що стрімкі інтеграційні процеси у вітчизняному аграрному секторі та глобалізаційні виклики зумовлюють розширення (появу інноваційних) зовнішніх фінансових інструментів для залучення інвестиційних ресурсів, зокрема: бонди, акредитиви, гарантії, факторинг. Припускається, що в найближчій перспективі переважними користувачами інноваційних фінансових інструментів інвестування аграрного розвитку залишаються великі компанії, на відміну від невеликих виробників через їх необізнаність щодо доступу до них та пасивне ставлення щодо використання даних фінансових можливостей.

Ключові слова: інвестування, аграрний сектор, фінансові інструменти, зовнішнє та внутрішнє фінансування, кредитування, аграрне підприємство.

Вступ.

Фінансування є обов'язковою умовою формування інвестиційних ресурсів в економіках країн. Інтеграційні процеси та відкритість економіки розширює можливості аграрного сектору України щодо використання різних фінансових інструментів для інвестиційного забезпечення аграрного виробництва. В даному контексті доцільно зазначити, що такі фінансові інструменти, як банківське кредитування, лізингові послуги та інвестування в агропроекти, є на сьогодні загальновідомими та найбільш застосовуваними. Втім слід зауважити, що дані інструменти є залежними від стабільності валютного курсу, політики банку щодо напрямів кредитування, неврегульованості питання щодо ринку землі, адже відсутність застави у сільськогосподарських підприємств обмежує їх доступ до кредитних ресурсів тощо. Водночас практика господарювання демонструє використання інших фінансових інструментів для залучення інвестиційних ресурсів, які є цілком інноваційними для аграрного сектору національної економіки країни: бонди, акредитиви, гарантії, факторинг. Вони з'являються відповідно того, як запроваджуються інноваційні підходи в процес виробництва, а також в процес управління.

Основний текст.

Дослідження [1], [2], [3], [4], [5], [6], [7], [8] показують, що найбільш застосовуваним фінансовим інструментом для залучення коштів у всіх країнах світу, а також в Україні, є банківське кредитування. Позитивні зміни щодо кредитування суб'єктів аграрного бізнесу в Україні відмічаються експертами банківської сфери. Зокрема, Порвіна Н. вказує на ланцюгове зростання обсягу кредитування сільськогосподарських підприємств на 1.01. 2017 р. в розмірі 11 % в порівнянні з 2016 р., а зростання короткострокових позик - на 7%, обсягу інвестицій в агропроекти- на 15% р. [1]. Враховуючи високий рівень волатильності валютного ринку, цілком прогнозованою є тенденція до зростання частки кредитів в національній валюті (до 78,3 %), що склало 47,4 млрд. гривень (приріст до попереднього року 24,1%). Розширення мережі банків, котрі займаються кредитуванням представників аграрного сектору, пом'якшила умови отримання кредитів в частині вимог до застави та агрострахування.

Продовжуючи огляд фінансових інструментів, залучення яких розширить можливості щодо формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі, доцільно зупинитись на найбільш застосовуваних протягом останніх років. Так, директор фінансового департаменту Аграрного фонду, Швець О. зазначає, що в 2017 р. проектне фінансування агровиробників мало наступні складові: форвард з товарною складовою (паливно-мастильні матеріали, добрива); торгівля контрактами (за участі Аграрної біржі); кредитування сільськогосподарського виробництва (спільно з комерційними банками) [2]. Досягнуті результати обумовлені адаптованістю форвардних контрактів до аграрного сектору, адже визначають проміжок часу, в який необхідно здійснити поставку за ціною, котра є не нижчою від ринкової. Важливим є й те, що форвардна програма має декілька умов фінансування та є більш доступною для середніх та дрібних виробників через простішу процедуру оформлення в порівнянні з банком. В останні роки позитивні відгуки отримує досвід впровадження банками авальованих векселів як фінансових інструментів в аграрному секторі України. Зокрема, Співак Р. зазначає, що програма авальовання векселів підтвердила свою ефективність, адже дає можливість оптимізувати витрати на залучений капітал в умовах високої вартості кредитних ресурсів та є зручним інструментом для всіх учасників ринку. Результативність даного фінансового інструменту досягається за рахунок взяття банком повної або часткової відповідальності за виконання зобов'язань будь-якого з учасників вексельного договору [3]. Слід вказати й на те, що одним із обмежуючих факторів в доступі виробників аграрного сектору до банківських кредитних ресурсів є нерегульованість питання щодо ринку землі. Враховуючи наявність певних труднощів з банківським кредитуванням, в системі інструментів фінансування аграрного сектору отримали поширення аграрні розписки, широке застосування яких відбулося в Бразилії ще з 1994 р. В Україні діє два види аграрних розписок – товарні й фінансові, товарні гарантують поставку продукції, фінансові, відповідно, передбачають грошову виплату. В цілому успішно проведена компанія щодо запровадження фінансового інструменту у формі аграрних розписок була досягнута в Україні за рахунок корегування недоліків

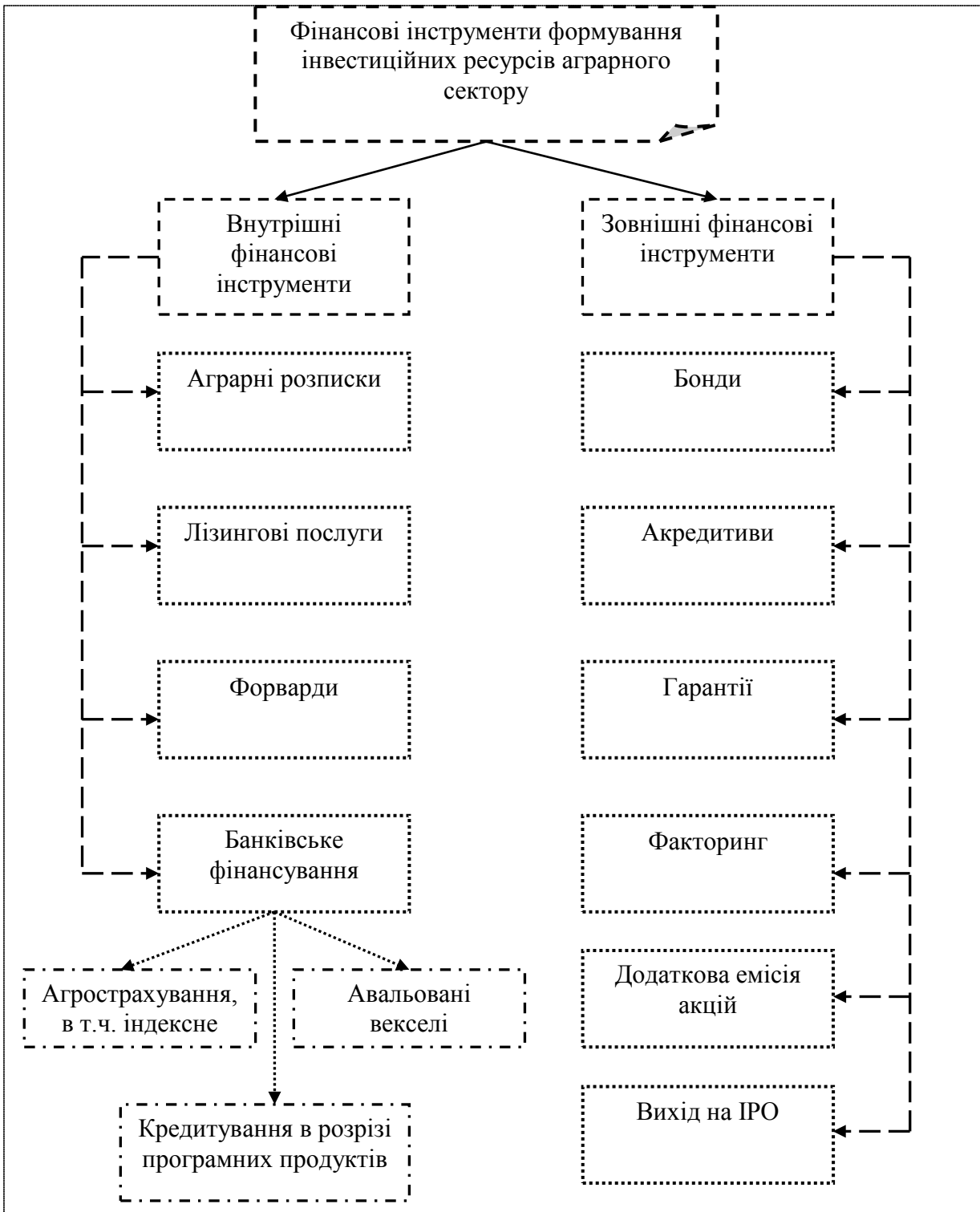
функціонуючого механізму в Бразилії.

Доволі відомим інструментом, котрий протягом останніх років ефективно функціонує в інвестиційному портфелі підприємств аграрного сектору, є лізинг, при цьому в розрізі даного фінансового інструменту за останні роки спостерігається зростання. Так, в 2017 р. вартість договорів фінансового лізингу в аграрному секторі склала 6,5 млрд. грн., з яких 5,5 млрд. грн. є договорами фінансового лізингу, за якими придбано техніку, машини та устаткування сільськогосподарського призначення [4].

Слід вказати і на страхування, складність застосування якого пов'язана з високою вартістю агрострахування, при цьому дана тенденція притаманна не тільки Україні, а є загальносвітовою, через високий ризик настання катастрофічних збитків від погодних умов. Проте на відміну від України, в якій діяльність у сфері сільського господарства страхують лише 2-3% представників аграрного сектору, в європейських країнах частка застрахованої сільськогосподарської діяльності коливається в межах 50-70%. Інтегруючи міжнародний досвід на ринок страхових послуг України варто відмітити позитивні зрушення отримані в рамках реалізації проекту IFC «Розвиток фінансування аграрного сектору в Європі та Центральній Азії», одним із яких є запровадження індексного страхування. Цей вид фінансування є цілком новітнім інноваційним інструментом, який впроваджено компанією «Сингента» сумісно з IFC. Дана програма дозволяє захистити виробників аграрного сектору від погодних ризиків та є новим фінансовим інструментом, який використовується в рамках фінансових програм компанії разом з аграрними розписками та форвардними договорами. При цьому прийняття рішення стосовно виплати компенсації приймається не за оцінками страхової компанії, а спирається на об'єктивні індекси температур та кількість опадів в обумовлений період на полях [5].

Доцільно зазначити, що деякі банки співпрацюють з виробниками сільськогосподарської продукції за такими інструментами, як акредитиви, гарантії, факторинг. Проте досвід їх використання в Україні обмежується лише великими компаніями, через необізнаність невеликих виробників щодо можливостей доступу до них та їх пасивне ставлення щодо використання даних фінансових можливостей [6].

Враховуючи важливість розвитку окреслених фінансових інструментів для формування інвестиційних ресурсів аграрного сектора в умовах глобалізаційних викликів, представимо на рис. 1 їх узагальнений розподіл в розрізі напрямів фінансування.

Рис. 1. Інноваційні інструменти фінансування виробників аграрного сектору

*Джерело: згруповано авторами

Представлені на рис. 1. фінансові інструменти є функціональним інструментарієм формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі України.

Висновки.

Варто наголосити, що наразі одним із перспективним напрямів фінансування аграрного сектору є багатостороння співпраця виробників

насіння, засобів захисту рослин, техніки, обладнання тощо з банками, страховими компаніями та міжнародними партнерами щодо пільгового кредитування виробників аграрного сектору. Можна стверджувати про позитивний вплив глобалізаційних процесів на ринок агрострахування, який набув нових якісних інструментів. Вагомим досягненням є запровадження партнерських програм, як в рамках страхування, так і в напрямках кредитування та надання лізингових послуг, котрі значно покращують умови для виробників аграрного сектору, в тому числі, дрібних та середніх, а також розширюють їх можливості щодо поповнення обігових коштів.

Таким чином, започатковані протягом останніх років фінансові ініціативи в аграрному секторі очевидно є прийнятними та успішними, проте наразі це початковий етап, успішна реалізація якого може сприяти зростанню інвестиційної активності сільськогосподарських виробників. Втім для досягнення позитивних зрушень щодо забезпечення стійкого розвитку аграрного сектору необхідно не зупинятись на отриманих результатах, а працювати в напрямку якісного та територіального поглиблення запроваджених інноваційних фінансових інструментів. Сформувавши належне інвестиційне забезпечення аграрного сектору можливо за умови активізації цих процесів та використання сільгоспвиробниками всіх можливих інструментів щодо залучення коштів, спектр яких протягом останніх років значно розширився.

Література

1. Без агрострахування неможливо отримати доступ до кредитування. URL :<http://agro-online.com.ua/ru/public/blog/6184/details/> Назва з екрана. Дата звернення 15.01.2018 р
2. Конференція «Агробізнес-2017» визначила інструменти фінансування та головні ризики для аграрного сектору в Україні. URL :<http://kbs-izdat.com/konferenc-ya-agrob-znes-2017-viznachila-nstrumenti-f-nansuvannya-ta-golovn-riziki-dlya-agrarnogo-sektoru-v-ukra-n> / Назва з екрана. Дата звернення 15.01.2018 р.
3. Авалирование векселей.
URL:<https://www.aval.ua/ru/corporate/finbizn/document/avaluvan/> Назва з екрана. Дата звернення 15.01.2018 р.
4. Лізинг в ТОП 3 фінансових інструментів для аграрного бізнесу. URL :http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1098/ Назва з екрана. Дата звернення 15.01.2018 р.
5. Метео Захист. URL :<https://www.syngenta.ua/meteozahist> Назва з екрана. Дата звернення 15.01.2018 р.
6. Михайлов А.М. Інвестиційні ресурси аграрного сектору економіки України: наукові основи, стан, перспективи: монографія. Суми : ФОП Литовченко Є.Б., 2017. 300 с.
7. Толбатов А.В. Научное окружение современного человека: Экономика, Менеджмент, Медицина и фармацевтика, Химия, Биология, Сельское хозяйство, География и Геология : монография / [авт.кол. : Львович И.Я., Н.М.Орлов, Преображенский А.П., Толбатов А.В., Чопоров О.Н. и др.]. –

Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2018 – 175 с.

8. Толбатов А.В. Научное окружение современного человека: Образование и воспитание, Философия, Культура и искусство, Юриспруденция, История, Архитектура и строительство : монография / [авт.кол. : И.Я.Львович, Ю.П.Олексин, А.П.Преображенский, А.В.Толбатов, О.Н.Чопоров и др.]. – Одесса: КУПРИЕНКО СВ, 2018 – 169 с.

References:

1. Bez ahrostrakhuvannia nemozhlyvo otrymaty dostup do kredytuvannia [Without agrinsurance it is impossible to get access to lending] Retrieved from: <http://agro-online.com.ua/ru/public/blog/6184/details/> [In Ukrainian].

2. Konferentsiia «Ahrobiznes-2017» vyznachyla instrument finansuvannia ta holovni ryzyky dlia ahrarnoho sektoru v Ukraini [Agrobusiness-2017 conference identified financing instruments and major risks for the agrarian sector in Ukraine] Retrieved from: <http://kbs-izdat.com/konferencya-agrob-znes-2017-viznachila-nstrumenti-f-nansuvannya-ta-golovn-riziki-dlya-agrarnogo-sektoru-v-ukra-n/> [In Ukrainian].

3. Avalirovanie vekselej [Aval of bills] Retrieved from: <https://www.aval.ua/ru/corporate/finbizzn/document/avaluvan/> [In Russian].

4. Lizynh v TOP 3 finansovykh instrumentiv dlia ahrarnoho biznesu [Leasing in TOP 3 financial instruments for agrarian business] Retrieved from: http://www.uul.com.ua/press/leasnews/item_1098/ [In Ukrainian]

5. MeteoZakhyst [Meteoprotection] Retrieved from: <https://www.syngenta.ua/meteozahist> [In Ukrainian].

6. Mykhailov, A.M. (2017). Investytsiini resursy ahrarnoho sektoru ekonomiky Ukrainy: naukovi osnovy, stan, perspektyvy: monohrafiia. [Investment resources of the agrarian sector of Ukraine's economy: scientific foundations, state, prospects: monograph] Sumy: FOP Lytovchenko, Ye.B., 300p.[In Ukrainian].

7. Tolbatov A.V. Nauchnoe okruzhenie sovremennogo cheloveka: Ekonomika, Menedzhment, Meditsina i farmatsevtika, Himiya, Biologiya, Selskoe hozyaystvo, Geografiya i Geologiya : monografiya / [avt.kol. : Lvovich I.Ya., N.M.Orlov, Preobrazhenskiy A.P., Tolbatov A.V., Choporov O.N. i dr.]. – Odessa: KUPRIENKO SV, 2018 – 175 s.

8. Tolbatov A.V. Nauchnoe okruzhenie sovremennogo cheloveka: Obrazovanie i vospitanie, Filosofiya, Kultura i iskusstvo, Yurisprudentsiya, Istoriya, Arhitektura i stroitelstvo : monografiya / [avt.kol. : I.Ya.Lvovich, Yu.P.Oleksin, A.P.Preobrazhenskiy, A.V.Tolbatov, O.N.Choporov i dr.]. – Odessa: KUPRIENKO SV, 2018 – 169 s.

Abstract. *The purpose of the article is to summarize the existing views of scientists and practitioners on the problem of using various financial instruments in the theory and practice of forming investment resources in the agricultural sector of the national economy in the context of globalization challenges.*

The results of the study. *The practice of using various financial instruments in the system of forming investment resources of the agricultural sector of Ukraine in the context of globalization challenges has been evaluated. Based on the generalization of the superior financial practices of attracting funds by business entities in the agricultural sector, internal and external financial instruments are distinguished. It has been revealed that in recent years the most widespread among domestic financial instruments are: bank lending, among which are agricultural insurance, avalized bills of exchange, lending in the context of software products; forward purchases; agricultural receipts and leasing services. It is proved that the rapid integration processes in the domestic agricultural sector and globalization challenges cause the expansion (the emergence of new) external financial instruments to attract investment resources, in particular: bonds, letters of credit, guarantees, factoring. It is assumed that in the near future, large companies remain superior*

users of innovative financial instruments for investing in agricultural development, unlike small producers because of their lack of awareness of access to them and their passive attitude to the use of these financial opportunities.

Conclusions. It proves the need to use innovative financial instruments for the formation of investment resources in the agricultural sector of the economy through a combination of internal (agricultural receipts, leasing services, forwards, bank financing) and external (bonds, letters of credit, guarantees, factoring) financial instruments for producers of the agricultural sector. The introduction of partnership programs both in the framework of insurance and in the areas of lending and the provision of leasing services will significantly improve conditions for producers of the agricultural sector, including small and medium-sized ones, as well as expand their ability to update fixed assets and replenish working capital.

Keywords: investment, agricultural sector, financial instruments, external and internal financing, lending, agricultural enterprise.

Стаття відправлена: 18.03.2019 г.

© Михайлов А.М..